

Skötselplan för naturreservatet Parteby naturvårdsområde

Förord

Skötselplanen är ett praktiskt handlingsprogram för syftet och skötseln i ett naturreservat. Skötselplanens inriktning bestäms av ändamålet med reservatet och de föreskrifter som meddelats i beslutet. Till grund för denna skötselplan ligger gällande beslut från 1992-08-21, se bilaga 1.

Planförfattare; Johanna Edenvad, Länsstyrelsen i Kalmar län.

1. Syftet med naturreservatet

Reservatsbeslutet daterat 1992-08-21, grundas på följande:

”Ändamålet med naturvårdsområdet ska vara att bevara ett beteshävdad alvarområde på Stora alvaret. Särskild vikt skall läggas vid att bevara mångfalden av miljöer med djur- och växtarter som är speciella för alvarmark och våtmark på alvaret samt en öppen landskapsbild. Allmänhetens möjlighet att besöka området skall underlättas om det inte medför störningar för fauna, flora eller brukning.”

2. Beskrivning av området

Parteby naturvårdsområde bildades 1992. I och med miljöbalkens tillkomst 1998 togs möjligheten att bilda nya naturvårdsområden bort och innebörden av ett naturvårdsområde kom att jämföras med naturreservat. Det fullständiga namnet är därför idag naturreservatet Parteby naturvårdsområde (NVO).

Parteby NVO är beläget i den mellersta och västra delen av det Stora alvaret på Öland. Naturreservatet är ett långsträckt, mosaikartat område som utgörs av en rad typiska alvarmiljöer. Vidsträckt arealer karaktäriseras av tokbuskage och kalkfuktängar. Den östra delen berörs av ett större våtmarksområde vid namn Sten-tagskärr, eller även kallat ”Västerstads träsk”. Här finns ett artrikt vadar- och sjöfågelliv. Reservatets västra del består övervägande av torra marker. Här finns stråk av låga höjdryggar med torrängsvegetation och stora öppna ytor med välbetade gräsmarker. Nordvästra hörnet har något fuktigare marker omväxlande med våtar och fuktängar. Denna del karaktäriseras också av stora tokbestånd som breder ut sig.

På en höjdrygg i reservatets mellersta del, finns ett stråk av björkdungar och täta enbuskage.

Naturreservatet har en omväxlande och öppen landskapsbild där hävden länge präglats av ett sambete med häst och nötkreatur.

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Parteby naturvårdsområde
Objektnummer	2000171
Skyddsform	Naturreservat
Natura 2000 beteckning	Utgör del av Stora alvaret, SE0330176
Län	Kalmar
Kommun	Mörbylånga
Fastigheter	Del av Övra Västerstad 3:1
Markägare	
Totalareal (ha)	376,2
Landareal (ha)	376,2
Areal produktiv skogsmark (ha)	ca 4
Naturtyper, naturvårdsregistrets indelning:	Areal (ha)
Betesmark	347,9
Hävdad våtmark	24,1
Triviallövskog	4,2
Naturtyper, art- och habitatdirektivets indelning:	Areal (ha)
*Basiska berghällar (6110)	61,2
Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)	48,6
*Kalkhällmarker (6280)	155,3
Fuktängar med blååtäl eller starr (6410)	39,8
Rikkärr (7230)	19,4
*Karsthällmarker (8240)	0,7
Ej Natura 2000	51,2
* Prioriterade naturtyper inom EU. (Arealerna kan komma att revideras efter framtida inventeringar).	

Prioriterade bevarandevärden:	
Naturtyper	Kalkgräsmarker, rikkärr, basiska berghällar, kalkhällmarker, karsthällmarker
Strukturer och funktioner	Örtrikt fältskikt, blommande växter, väl avbetad gräsmark, våtmarker, stenmurar, brynzoner och en öppen landskapsbild
Arter	Svarttärna, småfläckig sumphöna, brushane, heddyngbagge, humlekortvinge, öländsk alvarsnäcka, fatsvamp, olivjordtunga, alvarmalört, honungsblomster
Friluftsliv	• Större sammanhängande alvarområde med ett representativt utbud av naturtyper för Stora alvaret. • Kulturhistoria • Besöksobjekt • Landskapsbild

2.2 Områdets bevarandevärden

2.2.1 Kulturhistoriska bevarandevärden samt historisk och nuvarande markanvändning

Parteby naturreservat hör till den forna byn Partebys utmarker och ligger helt inom världsarvet Södra Ölands odlingslandskap. Inom reservatet finns det en del kulturhistoriska värden som vittnar om människors närvaro i området under lång tid. De äldsta synliga spåren i området är gravfält och stenar med inhuggna skålgropar. Det finns även mer sentida lämningar som husgrunder, stenmurar och andra fornlämningsliknande spår (Kastlösa socken RAÄ nr 123, 125, 131 och 132). Dessutom finns det flera äldre alvarvägar samt lämningar efter vaktarkojor inom området. En äldre markväg slingrar sig också genom hela reservatet. Den ansluter längst i nordöst till den gamla banvallen efter södra Ölands smalspåriga järnväg, ett stråk som numera är en populär vandrings- och cykelled.

Parteby omtalas första gången i skriftliga källor 1469. På 1500-talet omnämns fyra hemman i byn varav en var obbyggd. På en avmätningsskarta från 1641, där Parteby anges tillhöra Smedby socken, omfattade byn tre skattehemman samt två ödetomter. Storskifte genomfördes i byn 1798 och laga skifte 1829. Byns alvarmark, där reservatet nu ligger, ingick i sin helhet i den kungliga jaktmarken. När denna så kallade djurgårdsinrättning upphörde i början av 1800-talet, delades alvarmarken (utmarken) upp mellan byarna. Parteby fick då den del av Stora Alvaret som nu motsvaras av naturreservatet. Som en följd av utmarksdelningen och de efterföljande skiftesreformerna av byarna, tillkom de raka och ibland milslånga

stenmurar som ännu utgör ett karaktärsdrag för de öländska alvarmarkerna. Syftet var inte bara att stängsla in betesdjuren, utan murarna skulle även tydligt markera gränser mellan byarnas ägor. Som en följd av detta började man därför bryta kalksten på platser inom alvaret där flisan var särskilt lättåtkomlig. Ett stort antal större och mindre stenbrott på alvaret vittnar ännu om denna verksamhet. Stentagskärrret var ett av de större stenbrotten i området.

Under 1990-talet har stora delar av murarna kompletterats med elstängsel för att på ett säkrare sätt hålla betesdjuren innanför.

Naturreseptatet i Parteby har hävdats oavbrutet som betesmark under mycket lång tid genom ett sambete av nötkreatur och hästar, vilket är unikt för Parteby. Detta har starkt bidragit till att utveckla en särskilt stor mångfald av hävdgynnade arter. Även om betetrycket periodvist varit mindre och inneburit en viss förbuskning, har ändå den öppna karaktären på landskapet bibehållits. Den artrika flora som på detta sätt gynnats är ett tydligt resultat av denna långvariga och kontinuerliga markanvändning. Floran utgör därför inte bara ett högt biologiskt värde utan har även ett betydande kulturhistoriskt värde. Just denna långvariga hävd som präglar reservatet är unik för Stora alvaret och ett av motiven till att just södra Ölands odlingslandskap har upphöjts som världsarv.

2.2.2 Biologiska bevarandevärden

Parteby består omväxlande av torra alvarmarker, kalkgräsmarker och våtmarker med kalkfuktängar, våtar och kärr. Växttäcket är glest, men här finns ett stort antal skyddsvärda arter, såväl sällsynta och mycket typiska för det Stora alvaret. Tack vare ett sambete med häst och nötkreatur, har resultatet blivit ett väl betat alvar med hög artrikedom. Artsammansättningen präglas av det torra och varma klimatet, kombinerat med den stora tillgången på kalk och fluktuerande vattenflöden. Här finns arter från senaste istiden som idag har sin största utbredning i alpina områden. Även arter som idag återfinns i Sydeuropa lever kvar sedan tidigare värmeperioder. Alvarmarkerna på Öland har också endemiska arter, dvs. inhemska arter som i världen endast finns på Öland.

Öppna alvarmarker

I dagsläget är större delen av reservatet välhävdad genom sambete av häst och nötboskap. Områdets centrala delar är vidsträckta, torra magra gräsmarker på höjdryggar med varierande bredd. På flera håll syns hållmarks- och grusalvar. Delar av de öppna betesmarkerna är enligt habitatdirektivet klassade som Natura 2000-naturtyperna *Kalkhållmarker* (6280), *Kalkgräsmarker* (6210) och *Basiska berghållar* (6110). Karaktärsarterna för alvarets torra gräsmarker är axveronika, brudbröd, jordtistel och alvarmalört. Andra, men mer sparsamt förekommande arter är fjällnejlika, ullranunkel och krutbrännare. Vanliga lavar på grusalvaren är masklav och snölav.

Hela den västra hälften av reservatet är mycket välhävdad och utgörs av typiska alvarmarker med kalkgräsmark, hållmarker och fuktängar. Då reservatet sedan länge betats av häst, har den sällsynta fatsvampen kunnat hitta livsutrymmen. Fat-

svampen är beroende av hästspillning och kan hittas på flera ställen i området. Hästarna inverkar också positivt genom att "tukta" tokbuskagen, dvs. betar de spåda skotten, vilket medför att ljuset når ner bättre mellan buskarna, och därmed ger många andra arter möjlighet att trivas.

I de välbetade fuktängarna är praktbrunört, ängsvädd och sumpgentiana vanliga.

I mitten av reservatet går en nord-sydlig höjdrygg med björkdungar och snåriga enbuskage. Betestrycket är lägre i denna del och området är bitvis svårgenomträngligt.

Våtmarker

Längst i väst finns välbetade marker med vätar (det sk. Flugkärret) på omkring 2 ha uppdelat av betestuktade tokbuskage. En del av området är klassat som Natura 2000-naturtypen *Kalkhällmark* (6280), (se bilaga 4). Längre upp mot den norra gränsen ligger en fuktäng omsluten av tokbuskage och enstaka björkar. Fuktängen är liksom många andra fuktängar i reservatet, klassad som Natura 2000-naturtypen *Fuktängar med blåttåtel eller starr* (6410).

Vid sydvästra gränsen står en björkdunge omgiven av ett tätt enbuskage. Innanför enbuskaget, ligger fina kärr- och fuktängsmiljöer där fuktängarna klassats som Natura 2000-naturtypen 6410. Precis på gränsen mot Alvlösa alvar ligger Alverkällan. Vid källan växer bland annat kärrsälting och ängsull.

Längs med norra gränsen väster om höjdryggen ligger en mindre vät på ca 0,4 ha, större delen klassad som Natura 2000-naturtypen *Kalkhällmark* (6280). Ca 300 meter längre söderut finns en större och mer välhävdad vät på 0,9 ha. Här dominerar tuvor av bunkestarr våtmarkens centrala delar. Kring väten ligger fina fuktängar klassade som Natura 2000-naturtypen 6410, med arter som jungfrulin, nattviol, tätört, ängsvädd, ängsnycklar och blodrot.

Intill reservatets södra gräns öster om höjdryggen, ligger ett kärr klassat som Natura 2000-naturtypen *Rikkärr* (7230). Rikkärret är 1,2 ha och beväxt med stora tuvor av bunkestarr. Norr om rikkärret ligger fina fuktängar med arter som majvi-va, vax- och blodnycklar, darrgräs, svinrot, gräsull och starrarter som ängsstarr, trindstarr och slankstarr. Mot öst står en skogsridda av björk och enbuskage. I kanten av skogsriddan växer tvåblad.

Längre österut breder ett stort och uppsplittrat våtmarkskomplex (Stentagskärret) ut sig. Det uppgår till ca 18 hektar och håller ofta vatten året om. Vattenståndet minskar dock under högsommaren. Större delen av våtmarken definieras som en alvarsjö och Natura 2000-naturtypen är *Kalkhällmarker* (6280). Kring våtmarken finns inslag av fuktängsmiljöer (6410). Kring våtmarken på de kalkrika fuktängarna, finns en fin flora av bl.a. honungsblomster (VU), kärrknipprot och tätört. Platsen är också en viktig häckningslokal för vadar- och måsfåglar.

Under början av 2000-talet har träd och högre buskage avverkats för att hindra igenväxning och gynna fågelarter som kräver större våtmarksarealer med låg vegetation.

Djurliv

På de torrare markerna i väst har man för alvarmarker funnit den typiska skalbaggen azurlöparen (*Ophonus azureus*) och viveln *Lepyrus capucinus*. Andra skalbaggar som påträffats ute på alvaret är bl.a. humlekortvinge, heddyngbagge och *Hister bissexstriatus*. På grusalvaren lever arter som alvarfrölöpare, bladbaggen *Galeruca interrupta* samt flera vivelarter.

Stentagskärret är reservatets största våtmarksområde och är en viktig häckningslokal för bl.a. tofsvipa, rödbena, enkelbeckasin, ljungpipare, vigg, större strandpipare, svarttärna och fiskmås. För svartärnan utgör platsen Ölands viktigaste häckningslokal. Våtmarken har under senare år börjat torka ut allt tidigare på säsongen, vilket medfört att antalet häckande fåglar minskat i området. Under 1970-talet häckade t.ex. arter som stjärtand och bläsand, sothöna och storspov. Se bilaga 6 (Fågelinventering av Stentagskärret, Penåsa 2006).

Skyddsvärda djur, svampar och växter

Det totala antalet skyddsvärda och hänsynskrävande arter i naturreservatet kan förväntas vara större än det idag kända antalet. Nedan följer några exempel på kända och registrerade observationer som gjorts av sällsynta och hänsynskrävande arter:

Rödlistade fåglar; svarttärna (VU), småfläckig sumphöna (VU), brushane (VU), årta (VU), skedand (NT).

Rödlistade skalbaggar; heddyngbagge (NT), alvarfrölöpare (NT), humlekortvinge (EN), *Berosus signaticollis* (NT).

Rödlistade svampar; fatsvamp (VU), olivjordtunga (NT).

Rödlistade kärlväxter; alvarmalört (NT), gullborste (NT), smalurta (VU), gråådåra (VU), honungsblomster (VU).

En del av observationerna är gamla och ibland fåtaliga, vilket innebär att det finns en viss osäkerhet om dessa arter finns kvar i området.

2.2.3 Geovetenskapliga bevarandevärden

Berggrunden i reservatet består av ordovicisk kalksten där kalkflisan lutar svagt från väster mot öster. Kalkstenen är till största delen täckt av ett tunt jordlager av svallgrus, men går i dagen på flera ställen i reservatet. Vid höjdryggen i reservatets mitt, är jordlagren något tjockare med underliggande morän. I övrigt täcks största delen av markerna av tunna jordlager av vittringsjord och moränlera. De västra delarna har i länsstyrelsens grusinventering bedömts till klass två.

2.2.4 Bevarandevärden för friluftslivet

Parteby omfattar 376,2 ha och är ett mycket representativt alvar på Öland. Reservatet bjuder speciellt under vår och sommar på fina natur- och kulturupplevelser med endemiska arter och fornlämningar. Reservatet kan dels nås med bil direkt från väg 136 där en mindre parkeringsficka finns längs reservatets västra gräns, och dels via en grusväg norr om Parteby som sträcker sig totalt 8 km mellan Kastlösa och Skärlov. Grusvägen är en gammal järnvägsbank som numera är en del av Mörbylångaleden och är idag en populär vandrings- och cykelled mellan västra och östra Öland. Vid Penåsa (beläget ca 3 km öster om Kastlösa), finns en väl utbyggd rastplats som är gemensam för reservaten i området. Här finns en parkering, toalett och informationstavla som presenterar de närliggande reservaten samt kulturhistoriskt intressanta lämningar. Ca 500 meter vidare österut ligger ruiner från den gamla ödebyn. Detta är ett populärt utflyktsmål under vår och sommar med vindskydd, grillplatser och informationstavlor. Ytterligare 2 km österut passerar leden Partebys nordöstra hörn vid Stentagskärret, (se skötselplankarta, bilaga 2). Här finns en gemensam informationstavla som presenterar Parteby och Alvlösa naturvårdsområde, samt en stätta över stenmuren.

Reservatet ligger inom riksintresse för friluftslivet och erbjuder fina naturupplevelser både vad gäller flora och fauna. Speciellt den östra delen (vid Stentagskärret) är en populär fågelskådningsplats. Större delen av reservatet utgörs av betesmark och är inhägnat med stenmurar kombinerat med eltråd. Totalt 4 stättor underlättar tillgängligheten till reservatet. I dagsläget finns inga tydligt markerade leder i reservatet, men befintlig körväg är lätt att följa.

3. Generella råd och riktlinjer

Vid skötselåtgärder i skogsridåer och dungar ska värdefulla element för faunan och floran sparas så som grova träd, hålträd, boträd, stående döda och döende träd, vindfälle eller lågor. Undantag gäller för skötselområdena 2a-g.

Alla skötselåtgärder inom naturreservatet, t.ex. avverkning och uttransport av virke och röjningsavfall, ska utföras vid sådan tid och på sådant sätt att skador på de känsliga alvarmarkerna och fornlämningar inte uppkommer. Alvarmarkerna består på många håll av mycket tunna jordlager, där körskador lätt kan uppkomma.

Träd som fallit eller hotar falla ned över befintlig körväg, stigar, stängsel och kulturhistoriska lämningar, får upparbetas och avlägsnas. Träd som är värdefulla för faunan och floran, exempelvis grova och gamla träd ska eventuellt flyttas och lämnas kvar på lämplig plats i reservatsområdet. Samråd ska ske med Naturvårdsförvaltaren.

Röjning utmed befintlig körväg får ske. Samråd ska ske med Naturvårdsförvaltaren.

Det är bra om fornlämningar röjs fria från träd och buskar, dels för att göra dem synliga men också för att de kan ta skada av vegetationen. Eftersom fasta forn-

lämningar skyddas av Kulturminneslagen (2 kap) är det dock förbjudet att ta bort, gräva ut, täcka över eller på andra sätt ändra eller skada en fast fornlämning. Därför måste man också vara extra försiktig när man röjer i och omkring en fornlämning. Om maskiner används vid röjning är det viktigt att tänka på att köra när det är torrt eller fruset och att inte köra på eller i anslutning till fornlämningen. Dra aldrig upp buskar och träd med rötterna i eller intill en fornlämning. Gör stubbarna så låga som möjligt. Ris och annat avfall fraktas utanför fornlämningsområdet för uppellning. Vill man elda inom fornlämningsområdet ska det ske på plåtar eller dylikt, för att undvika skador. Är man osäker på hur man ska gå tillväga för att vårda och röja en fornlämning eller fornlämningsområde, kontaktas Länsstyrelsen för rådgivning.

4. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i 4 skötselområden. Skötselområde 2 är indelat i 7 mindre delområden (2a-g).

1. Betesmarkmark
- 2a-g. Betade våtmarker
3. Ohävdad vall
4. Friluftsliv

Avgränsningen av de geografiskt urskiljbara skötselområdena 1-3 framgår av bifogad skötselplanekarta, se bilaga 2. Indelningen i olika skötselområden baseras på att områden med liknande naturtyper, markanvändning och bevarandemål samlas till ett skötselområde. Begreppet bevarandemål anger den kvalitet och kvantitet som ett bevarandevärde ska ha för att gynnsamt tillstånd ska anses föreligga inom reservatet. Bevarandemålen ska kunna följas upp.

Nedan följer samlade bevarandemål för skötselområde 1 och 2:

Bevarandemål för skötselområdena 1-2:

- Skötselområdena ska utgöras av välhävdade naturbetesmarker med sparsamt träd- och buskskikt.
- Ett sambete av både häst och nötkreatur ska fortsätta för att bibehålla kontinuiteten av betet.
- Naturtypen **Basiska berghällar* (6110) ska uppta minst 61 ha.
- Naturtypen *Kalkgräsmarker nedanför trädgränsen* (6210) ska uppta minst 48 ha.
- Naturtypen **Kalkhällmarker* (6280) ska uppta minst 155 ha.
- Naturtypen *Fuktängar med blåttätel eller starr* (6410) ska uppta minst 39 ha.
- Naturtypen *Rikkärr* (7230) ska uppta minst 19 ha.
- Naturtypen **Karsthällmarker* (8240) ska uppta minst 0,7 ha.

- Typiska arter knutna till områdets biotoper ska leva kvar och gärna öka i utbredning och antal.
- Rödlistade arter som alvarmalört, honungsblomster, grådådra, smarluta, fatsvamp, humlekortvinge, alvarnattlöpare och öländsk alvarsnäcka ska hålla livskraftiga populationer. Svarttärna, storspov, rödspov, stjärtand, bläsand och sothöna ska ges möjlighet att häcka i reservatets östra del (skötselområde 2g).
- Fornlämningar och landskapselement ska bevaras på sådant sätt att deras kulturhistoriska värden består.

Skötsel

För skötselområdena 1-2 eftersträvas en skötsel som präglas av att bevara öppna och beteshävdade alvar- och våtmarker. Särskild vikt ska läggas vid att bevara mångfalden av miljöer med djur- och växtarter som är speciella för alvaret samt bibehålla en öppen landskapsbild. Fortlöpande röjningar av högre igenväxningsvegetation och en fortsatt årlig betesdrift av häst och nötkreatur är önskvärt i hela reservatet. Betespåsläppet sker vid normala förhållanden i början av maj och hemtagning under oktober-november. Miljöersättning utgår för i stort sett hela reservatet, endast höjdryggen och andra enstaka skogspartier är undantagna från ersättning. För de områden som omfattas av miljöstöd, är djurhållaren ansvarig för underhållsröjning.

Vid röjningsåtgärder ska de senast igenvuxna partierna röjas först. Tokbuskage sparas generellt i högre grad. Röjningsavfallet forslas i första hand bort, men kan också brännas eller samlas ihop på plats. Bränningen bör inte äga rum på gräsbeväxt mark, i våtmarker, nära fornlämningar eller på hällmarker. Förutom röjning och bete, kan slätter med fördel ske i delar av reservatet. I våtmarkerna skapas mer öppna vattenspeglar.

Två *Life*-projekt har genomförts i området; ”Skydd och restaurering av Stora alvaret” 1996-1999 och ”Strandängar och våtmarker i det öländska odlingslandskapet” 2000-2005. Under tiden 1996-2005 har restaureringsåtgärder utförts inom totalt 232 ha av reservatet.

4.1 Skötselområde 1: Betad alvarmark (294 ha)

Beskrivning: Betade, öppna och torra alvar- och kalkgräsmarker med inslag av hällmarks- och grusalvar. Utspritt växer mer eller mindre täta tok- och enbuskage. I reservatets mellersta del finns en höjdrygg med björkdungar och enbuskridåer. Större delen av reservatet är väl hävdad av häst och nötboskap. Betetrycket är högre i den västra delen jämfört med i den östra.

Under senare år har stora röjningsinsatser gjorts i området, bland annat runt några forn- och kulturlämningar som finns inom skötselområdet. En stor del av skötselområdet har varit föremål för de två *Life*-projekten som ägt rum under 1996-2005. Sedan 1996 omfattas också stora delar av betesmarken av miljöersättningar. Se även beskrivningar i ”2.2.2 Biologiska bevarandevärden”.

Skötselåtgärder: I dagsläget är betetrycket högre i den västra delen av reservatet, och det blir därför svårt att upprätthålla värdena i den östra delen. En eventuell reglering av betet bör därför diskuteras. Ett stängsel kan exempelvis uppföras under första hälften av betesperioden, och därigenom öka betetrycket i den östra delen.

Buskar som t ex tok, en och slån ska förekomma i liten utsträckning och vara utspridda i mosaikartade strukturer i landskapet. Små områden med tätare enbuskage kan finnas, men röjning ska ske om dessa ökar i utbredning eller visar sig inverka negativt på naturvärdena. I fuktängsområden röjs tokbuskage kontinuerligt då tokbestånden återhämtar sig snabbt här.

Skogsstråket på höjdryggen i reservatets mitt, lämnas tillsvidare utan åtgärder då det fungerar bra som vindskydd för betesdjuren.

Forn- och kulturlämningar ska hållas fria från igenväxningsvegetation.

I dagsläget finns inget tydligt behov av någon åtgärd inom skötselområdet.

4.2 Skötselområde 2a-g: Betade våtmarker (81,5 ha)

(Se även beskrivningar i "2.2.2 Biologiska bevarandevärden").

Delområde 2a, (19,8 ha)

Beskrivning: Närmast väg 136 i västra delen av reservatet ligger en ca 2 ha stor våtmark kallad Flugkärret. Strax öst om kärret växer ett tokbuskage som delar av kärret i en större och mindre del. Strax ovanför kärret står en skogsdunge av björk där röjningsinsatser gjorts under 2004-2005. Betesdjuren vistas mycket mer längs den västra gränsen, vilket tydligt syns på marken kring kärret som är kraftigt kvävepåverkad av djurens spillning. En bit norrut vid reservatsgränsen, finns fina fuktängsmiljöer klassade som Natura 2000-naturtypen *Fuktängar med blååtel eller starr* (6410). Fuktängsområdet är omgivet av tok- och enbuskage samt enstaka björkträd, och ligger strax söder om det intilliggande större våtmarksområdet i Bjärby, (se skötselpunktkarta, bilaga 2). Under 2001 har röjningsinsatser gjorts kring fuktängens västra och södra del.

Skötselåtgärder: Det täta tokbuskaget som delar av våtmarksområdet, bör helt röjas bort för att därmed få en mer sammanhängande och öppen våtmark. En bortröjning av tokbeståndet har hög prioritet.

I övrigt ska högre växtlighet och nya uppslag efter tidigare röjningar tas ner vid behov. I dagsläget finns inget större behov av åtgärder.

Vid fuktängen längs norra gränsen behöver begränsade röjningsåtgärder utföras kontinuerligt av tok- och enbuskagen för att inte riskera en minskning av fuktängsarealen. I dagsläget är tokbestånden täta kring fuktängen och bör därför öppnas upp på flera ställen. Röjningsåtgärder bör utföras inom en 3-årsperiod.

Delområde 2b, (1,8 ha)

Beskrivning: Vid reservatets sydvästra gräns ligger Alverkällan, omgiven av fina fuktängsmiljöer klassade som Natura 2000-naturtypen 6410. Fuktängarna omges i sin tur av täta enbuskage och björkdungar. Röjningsåtgärder har gjorts i större delen av delområdet under slutet av 1990-talet.

Skötselåtgärder: De täta enbuskagen bildar en mur runt fuktängarna och källan innanför. De bör snarast glesas ut och öppnas upp på flera håll. Björkdungarna lämnas utan åtgärder i dagsläget.

Delområde 2c, (1,6 ha)

Beskrivning: Mindre kärr (ca 0,4 ha) beläget vid norra gränsen på höjdryggen i reservatets mitt. En björkridå står öster om kärret. Området är klassat som Natura 2000-naturtypen *Kalkhällmark* (6280).

Skötselåtgärder: All högre växtlighet och igenväxningsvegetation röjs bort kring kärret. Invandringen av skogsstråket öst om kärret bevakas särskilt. I dagsläget finns inget större behov av röjning.

Delområde 2d, (3,0 ha)

Beskrivning: På höjdryggen i reservatets mitt ligger en 0,9 ha stor våtmark som omges av artrika fuktängsmiljöer klassade som Natura 2000-naturtypen 6410. I slutet av 1990-talet och in på 2000-talet har större röjningsinsatser gjorts öster om våtmarken.

Skötselåtgärder: Bortröjning av igenväxningsvegetation och högre växtlighet sker kontinuerligt kring våtmarken. Enbuskagen och björkridåerna i norr och syd-öst bör särskilt uppmärksammas då igenväxningen kan gå snabbt från dessa håll. Inom en 5-årsperiod bör röjningsåtgärder sättas in för att hålla våtmarken fri från högre växtlighet.

Delområde 2e, (2,4 ha)

Beskrivning: Vid södra gränsen ligger ett rikkärr på 1,2 ha. Kärret är till stor del beväxt med tuvor av bunkestarr. Öster om kärret finns ridå av björkar och enbuskage. Huvuddelen av delområdet utgörs av Natura 2000-naturtypen *Rikkärr* (7230). Här finns även fina exemplar av naturtypen *Fuktängar med blååtel eller starr* (6410). För naturtypen Rikkärr finns ett åtgärdsprogram framtaget som syftar till att identifiera befintliga och möjliga hot mot naturtypen samt ge förslag på nödvändiga åtgärder för att på sikt bevara denna värdefulla livsmiljö. Röjningsinsatser har gjorts under slutet av 1990-talet och in på 2000-talet i delområdets västra och norra del.

Skötselåtgärder: I dagsläget finns ett stort behov av att ta bort träd- och buskridån öster om kärret. Anledningen är att fåglar som t.ex. svarttåra behöver kärret som extra födosökslokal. Norr om kärret bör mindre röjningar av tokbuskagen

genomföras inom en 2-årsperiod för att bibehålla de öppna, artrika fuktängsmiljöerna. Åtgärder i enlighet med åtgärdsprogrammet för *Rikkärr* ska utföras.

Delområde 2f, (2,2 ha)

Beskrivning: Litet kärr strax nordväst om Stentagskärret omgiven av fuktängar klassade som Natura 2000-naturtypen 6410.

En fornlämning i form av en gammal husgrund finns inom delområdet.

Röjningsåtgärder har utförts runt större delen kärrret under slutet på 1990-talet och in på 2000-talet.

Skötselåtgärder: Igenväxningsvegetation röjs manuellt och återkommande kring kärrret samt vid fornlämningen. De närmsta åren finns inget behov av röjningsarbeten.

Delområde 2g, (50,7 ha)

Beskrivning: I reservatets östligaste del ligger Stentagskärrret, klassat som en alvarsjö då större delen av området håller vatten hela året. Det är ett stort våtmarks-komplex med en mosaik av våtar, kärr, fuktängar och små torrängsöar med artrik flora. En stor del av området är klassat som Natura 2000-naturtypen *Kaklhällmarker* (6280). Kring våtmarken finns inslag av fuktängsmiljöer (6410). Platsen är av högt ornitologiskt värde. Röjningar har skett i delområdet under slutet av 1990-talet och in på 2000-talet, då de flesta björkträd och högre enbuskage avlägsnats.

Skötselåtgärder: Manuella röjningsinsatser av träd och buskar ska göras kontinuerligt på de fuktängsöar som finns spridda i våtmarksområdet. Vid behov ska också fortlöpande röjningar av igenväxningsvegetation på omgivande betesmark ske. Samtliga träd ska tas bort kring våtmarken eftersom de fungerar som späningspunkter för t.ex. kråkfågel. Omkring 80-90 % av högre buskage röjs bort. Resterande lämnas i mindre mosaikartade grupper. Tok och lågvuxna buskage sparas. Utöver röjningsåtgärder, bör möjligheten att skapa trösklar i våtmarkens utlopp utredas. Trösklarna kan höjas genom att t.ex. återföra kalkstensplattor som man en gång brutit loss i området, vilket skulle höja vattennivån i våtmarken och minska risken för uttorkning under tidig-sen sommar.

Åtgärder ska utföras vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt att inte fågellivet störs, eller större körskador uppkommer.

Åtgärder bör föregås av en väl dokumenterad fågelinventering så att en uppföljning av resultatet blir möjlig. I dagsläget finns en inventering från 2006, (se *Fågelinventering av Stentagskärrret, Penåsa 2006*).

4.3 Skötselområde 3: Ohävdad vall (0,8 ha)

Beskrivning: Ohävdad vall längs västra gränsen omgärdad av en stenmur.

Området är väl lämpat för att nyskapa en slåtteräng och anpassa som häckningslokal för t.ex. kornknarr.

Bevarandemål:

- 0,8 ha slåtteräng.
- Kornknarr ska ges goda möjligheter att häcka i skötselområdet.

Skötselåtgärder: Att göra om den gamla vallen till slåtteräng skulle öka mängden blommande örter och gynna insektsfaunan. Slåttern kan sedan anpassas efter kornknarr om den observeras i området eller på angränsande marker. Undersökningar har visat att kornknarren föredrar mer ohävdade åkermarker/vallar som häckningsplatser. Bra resultat brukar uppnås genom slåtter var 3:e år. I dagsläget är vallen helt igenväxt. Sly och högre buskage bör röjas bort omgående, även intill stenvallen. Samtliga träd avverkas.

Efter röjning/avverkning och stubbfräsning kan förnan brännas av, lämpligen sen höst eller vårvinter. Sommaren efter ska slåtter ske om möjligt annars fortsätter arbetet med att få marken i sånt skick att slåtter med slåtterbalk blir möjlig.

4.4 Skötselområde 4: Friluftsliv

Beskrivning: Parteby alvar nås enklast via väg 136 där en mindre parkeringsficka med informationsskylt finns längs reservatets västra gräns. Parteby kan även nås via en gammal banvall, en del av Mörbylångaleden som går norr om Parteby mellan Kastlösa och Skärlöv. Leden är flitigt använd som vandring- och cykelled och går förbi reservatsgränsens nordöstra hörn. Längs leden finns två rastplatser. Den ena är belägen i Penåsa ca 3 km öster om Kastlösa. Rastplatsen är gemensam för reservaten i området är väl utbyggd med parkering, toalett och informationstavla. Hit kan man ta sig med bil, men vägen är därefter avspärrad med en bom. Hänvisningsskylt som visar vägen mot Parteby saknas. Ca 500 meter vidare österut från rastplatsen, ligger ruiner från den gamla ödebyn med vindskydd, grillplatser och informationstavlor. För att nå Parteby härifrån, följer man grusvägen ca 2 km vidare österut mot Stentagskärr. Här finns ytterligare en gemensam informationstavla, men som endast presenterar Parteby och Alvlösa. En stätta finns nära informationstavlan. Se även beskrivningar i "2.2.4 Bevarandevärden för friluftslivet".

Bevarandemål:

- Minst två väl underhållna informationsskyltar med beskrivningar av reservatets natur- och kulturvärden ska finnas.
- Minst en väl underhållen parkeringsplats ska finnas i nära anslutning till reservatet.
- Markerad vandringsled öster om höjdryggen som ansluter till Bjärby alvar och med hänvisning till Penåsa rastplats.
- Reservatets gränser ska vara tydligt markerade.
- Information om reservatet ska finnas på länsstyrelsens hemsida.

Skötselåtgärder: Några meter in från väg 136 i reservatets västra del, finns två gränsmarkeringsskyltar. Den ena skylten står strax söder om Flugkärr och den

andra i sydvästra hörnet. Skyltarna bör flyttas ut mot västra gränsen eller helt tas bort.

Från rastplatsen i Penåsa finns i dagsläget ingen hänvisningsskylt till Parteby. En skylt som visar att vägen leder vidare till Parteby bör därför sättas upp vid vägen nära rastplatsen. Det är också önskvärt att markera ut en led till Parteby alvar via Penåsa ödeby. Skyltarna bör visa de lättföljda körvägarna med vandringsmöjligheter till Parteby via Bjärby tillbaka till väg 136.

I sydöstra delen av reservatet finns en av betesdjuren upptrampad stig, som går mellan Stentagskärr och det rikkärr som är beläget precis vid södra gränsen. För att nå fram till kärret, måste man ta sig genom bitvis täta tokbuskage. Idag finns inget akut behov av att röja här, men stigen bör underhållsröjas framöver om buskagen växt sig alltför täta. Ytterligare en stig som bör ses efter, är den som tar av mot Bjärby NVO, öster om skogsstråket i reservatets mitt. I denna del är betstrycket sämre, vilket resulterar i en allt högre grad av igenväxning. Kontinuerliga röjningar bör därför ske. Idag är stigen svårfunnen och bitvis svårframkomlig. Behovet av åtgärder är därmed ganska stort. Markeringen av stigen behöver också förbättras. Idag finns endast en stigmarkering nedsatt i en buske. Ytterligare en önskvärd åtgärd är att placera ut en skylt som visar att stigen leder till naturreservatet Bjärby NVO.

5. Bränder och brandbekämpning

Bränder inom naturreservatet ska släckas enligt gällande lagar. Släckningsarbete sker med försiktighet och om möjligt i samråd med reservatsförvaltningen så att naturvärdena inte skadas.

6. Jakt

Reservatsbeslutet innebär inga restriktioner vad gäller jakten inom reservatet. Jaktutövandet får dock inte ske i strid med reservatsbestämmelser eller skötselplan.

7. Dokumentation och uppföljning

Möjligheten att utöka reservatsgränsen längst i väst ut mot väg 136 bör undersökas. Detta med anledningen av att utöka skötselområde 3 (ohävdad vall) som idag utgör en bra häckningsplats för kornknarr. Ett alternativ till en gränsutdragning kan vara en överenskommelse med markägarna att ändra markanvändningen till slätter istället för åkerbruk strax öster om väg 136.

7.1 Dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder

Naturvårdsförvaltaren ska dokumentera var, hur och när åtgärder utförts, vem som utfört åtgärder samt kostnad och finansiering för utförda åtgärder.

Åtgärder, exempelvis beteshävd, som inte utförs av naturvårdsförvaltaren, ska dokumenteras genom att utföraren årligen meddelar utförda åtgärder på blankett som naturvårdsförvaltaren handhåller.

Naturvårdsförvaltaren ska följa upp utförda skötselåtgärder. Naturvårdsförvaltaren ska dokumentera var, hur och när uppföljning utförts, vem som utfört uppföljning samt kostnad och finansiering för utförd uppföljning.

7.2 Uppföljning av bevarandemål

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för uppföljning av naturreservatets bevarandemål. Naturvårdsförvaltaren ska dokumentera var, hur och när uppföljning utförts och vem som utfört uppföljning samt kostnad och finansiering för utförd uppföljning.

8. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Var	Vem	Prioritet*
Betesdrift	Skötselområde 1 och 2	Djurhållaren	1
Röjning/avverkning	Skötselområde 1 och 2	Länsstyrelsen/ markägare/ djurhållare	1
Gränsmarkering	Hela reservatet	Länsstyrelsen	1
Uppsättning av hänvisningsskyltar	Skötselområde 4	Länsstyrelsen	1
Iordningställande av vandringsleder, strövstigar	Skötselområde 4	Länsstyrelsen/ förening	1
Synliggörande av forn- och kulturlämningar, landskapselement	Hela reservatet	Länsstyrelsen/ brukaren	1
Uppföljning av skötselåtgärder	Hela reservatet	Länsstyrelsen	1
Uppföljning av bevarandemål	Hela reservatet	Länsstyrelsen	1

*Prioritet 1 till 3, varav 1 är högst

Bilagor

1. Reservatsbeslutet från 1994-01-28
2. Skötselplankarta
3. Vegetationskarta enligt naturvårdsregistrets indelning
4. Vegetationskarta enligt Habitatdirektivets naturtyper i Natura 2000
5. Karta över forn- och kulturlämningar
6. Utdrag ur Fornminnesregistret
7. Artlista
8. Referenslista